

Spoštovani!

Spomin na dogodke, ki so pred 75-imi leti usodno zaznamovali Rovte in na nek način ves slovenski narod, je še vedno živ. Revolucionarno nasilje je domoljubne državljane prisililo v oboroženo zaščito slovenskih vasi. Prav je, da se poklonimo braniteljem domačih ognjišč, ki so svoj pogum plačali z življenjem.

Ne pričakujemo, da bodo vsi ploskali takim spominskim srečanjem. Nekatere moti in bi se najraje vrnili v čase, ko je bil spomin na take dogodke prepovedan. A spominjati se, je osnovna pravica žrtev in osnovna dolžnost vseh, ki se zavedamo pomena takratnega dogajanja za sedanje in bodoče stanje duha v narodu.

Pred mnogimi leti sem v Nemčiji srečal človeka, ki mi je povedal svojo zgodbo iz časov komunistične revolucije. Od Vetrinja, preko Jesenic, Šentvida in Kočevja so ga gnali skozi vrsto postaj križevega pota, dokler ni pred breznom v Kočevskem Rogu stal gol, obnemogel, sestradan, pretepen, krvav... in vdano čakal, da ga strel odreši trpljenja. A ko mu je partizan preščipnil žične vezi na rokah in ga potisnil na rob brezna, ga je nenadoma preplavila želja, volja, strast, da pobegne. Gol in krvav je planil naravnost med vanj uperjene brzostrelke, med skale in grmovje - in pobeg je uspel.

»Kaj vas je gnalo?« sem ga vprašal.

»Da povem, kaj se je zgodilo! Da ljudem povem resnico!«, je odgovoril.

Največja želja vsake nedolžne žrtve je, izpovedati resnico. Da jo tudi javnost sliši, ji prisluhne in jo sprejme. Ta notranji gon po resnici je tako univerzalen, da lahko govorimo, kako resnica sama prej ali slej pride na dan. Ne da se jo utišati, ne da zatreti, ne da poteptati, ne da zazidati. S svojo lastno močjo prej ali slej prebije še tako debele betonske zidove.

Kanadska zgodovinarica, Erna Paris, je raziskovala uspešnost zapovedanih oblastnih laži pri zatiranju resnice. Raziskave je opravljala na različnih kontinentih in v različnih državah, tudi v nekdanji Jugoslaviji. Presenetilo jo je, kako strastno se ljudje borijo proti zlagani uradni zgodovini s tem, da zavzeto zapisujejo svojo resnično osebno in kolektivno izkušnjo.¹

Dogodkov in dejanj ni mogoče tako zamolčati, tako izničiti in odstraniti iz preteklosti, da bi lahko rekli, »ni jih bilo!« Nobene resnice ni mogoče dokončno poteptati in spremeniti v nič. Lahko jo le prezremo, zatajimo ali z lažjo izmaličimo njen videz. Pregarjanje resnice, ki je pomembno zaznamovala slovenski narod, pa ima negativne posledice za vso slovensko družbo. Podobno kot beg pred resnico potiska človeka v svet podzavestnih konfliktov in patologije.

Zla dejanja, zločini in sploh težka bratomorna zgodovina bremenijo tudi naslednje rodove, vse dokler resnica ni sprejeta v zavest, priznana in obdelana. Kako zelo je tudi v Sloveniji še vedno prisoten beg od neprijetne resničnosti, se kaže že v cenenih trditvah, da so bili pač takšni časi, in da ni bilo nobenega revolucionarnega nasilja, kvečjemu kakšne napake zaradi zmedenih okoliščin.

Izpovedana, priznana in sprejeta resnica pomeni žrtvi osvoboditev, povzročitelju nasilja pa obsodbo. Javno izpovedana resnica deluje na žrtev blagodejno in pomirjujoče, povzročitelja pa vznemirja in žene v vedno novo nasilje, v vedno večje sovraštvo do svoje žrtve. Zato je komunistična oblast s tako silo preganjala vsako govorjenje o revolucionarnih zločinih in vsako spominjanje na njene žrtve. Spomin na resnico je bil prepovedan, zapovedana pa je bila laž. Mantra, da je med drugo svetovno vojno šlo v Sloveniji za spopad med »osvoboditelji« in »izdajalci«, ki so bili

¹ glej Paris, Erna, *Long Shadows – Truth, Lies and History*, London 2002

po vojni pač kaznovani, ni samo popolnoma skregana z zgodovinskimi dejstvi, ampak je v nekdanjih komunističnih krogih še vedno neverjetno prisotna.

Na eni strani imamo torej željo izpovedati resnico, na drugi strani pa zamolčati resnico in jo po možnosti zanikati, izmaličiti ali kratkomalo zamenjati s čisto lažjo. O določenem zgodovinskem dejstvu namreč ni možnih več resnic. Tudi ne gre samo za spopad različnih interpretacij dogodkov. Gre preprosto za spopad med resnico in lažjo. To pa je spopad, ki je prisoten v vsej zgodovini človeštva, v prejšnjem stoletju pa se je zaradi pojava komunizma tako dramatično zaostрил.

Že leta 1935 je na sedmem kongresu komunistične internacionale generalni tajnik Kominterne, Dimitrov, napovedal strategijo laži in prevar, ko je rekel:

»Mi bi ne bili marksistični in leninistični revolucionarji, če ne bi bili zmožni popolnoma spremeniti svojih taktik in načina delovanja, kakor nam to narekujejo okoliščine.«²

Ni čudno, da so tudi slovenski komunisti, kot zvesti učenci Kominterne, začeli revolucijo pod lažno krinko skrbi za osvoboditev domovine. Iz taktičnih razlogov so prenehali s protiversko propagando, se vrinjali v katoliške organizacije in celo medse sprejeli krščanske socialiste. Obenem pa v narodu sejali razdor in z vse bolj številnimi umori izsiljevali nastanek protirevolucionarnih enot. Prva značilnost njihove borbene taktike je bila, da so z nekaj strelji sprovcirali okupatorja, nato pa od daleč opazovali, kako je okupator požgal celo vas, vaščane pa streljal kot talce ali pa odgnal v koncentracijska taborišča. Pobjjali so v glavnem domače nasprotnike komunizma, včasih pa kar okupatorju posredovali seznam, koga je treba pobiti ali odgnati.

Ko je bilo vojne konec in je bila OF razpuščena, bi morala nastopiti svoboda in obljubljena slovenska samostojnost. A ni bilo ne svobode in ne samostojnosti. Ko so bili protirevolucionarji pobiti, bi moralo biti konec nasilja, a nasilje je še kar trajalo in trajalo. Ko je bil kapitalizem odpravljen in so bili kapitalisti pobiti ali izgnani, bi morala nastopiti socialistična enakost in napovedana brezrazredna družba, a je nastopila ostro razdeljena dvorazredna družba, ki si jo v še tako morečih sanjah ni bilo mogoče zamisliti.

Slovenski komunizem je bil od vsega začetka grajen na laži in je moral s tem prekletstvom nadaljevati tako, da je samo laž vse bolj izpopolnjeval. Mantro o »izdajalcih« in »kolaborantih« je razširil s »sovražniki ljudstva« in tistimi, ki ogrožajo »tekovine revolucije«. Vzpostavil je preprost sistem, po katerem je lahko kogarkoli po hitrem postopku uvrstil v te fantomske kategorije, ki so bile že v načelu obsojene na životarjenje, zapor ali smrt.

Režim, ki obvladuje osrednji medijski prostor, pa ima v rokah učinkovito orodje za ohranjanje ozračja laži. Ne le da lahko kadarkoli diskreditira posameznega človeka, ki je režimu neprijeten, ampak tudi tekoče ustvarja simpatičen obraz režimskih politikov. Kadar pa postanejo korupcija, grabežljivost in pokvarjenost oblastnih struktur tako očitne, da se jih ne da več prikriti, potem se uslužen medijski stroj loti bizarne strategije, ki je v tem, da ustvari kaotično nepreglednost, v kateri ni več mogoče ločiti dejstev od dezinformacij. Bralce in poslušalce zasuje z neobvladljivo količino nasprotnih si informacij, s katerimi ustvari plodna tla za skepso in cinizem, ki pripeljeta do banalnih zaključkov, kot so: »Vsi so glih!«

S tem totalitarni režim ustvari ozračje, v katerem ljudje ne morejo več razlikovati med resnico in lažjo, med dejstvom in manipulacijo. Nobenega oprijemljivega sidrišča nimajo več. Prepuščeni so poplavi laži, s tem pa tudi na milost in nemilost totalitarni oblasti. In ta oblast, naj bo formalna ali neformalna, ki je grajena na laži, ne bo padla, dokler ne bo padla laž.

² Rdeče mreže, Konzorcij za resnico, Ljubljana 1940, str. 82

Zakaj vam ob 75-letnici ustanovitve vaških straž vse to govorim. Ker vam želim povedati, da ima patologija sedanje slovenske družbe globoke korenine in da imajo tudi take spominske slovesnosti svoj zdravilni učinek v spopadu z lažjo.

Nekdanji češki disident in kasnejši predsednik Češke, Václav Havel, je v svoji knjigi *Moc bezmocných* takole opisal tipičnega državljana, ki v komunizmu mirno sprejema življenje v laži³:

Neki poslovodja zelenjavne trgovine je v izložbeno okno med čebulo in korenjem namestil napis »*Proletarci vseh dežel, združite se!*« To geslo so zelenjadarju poslali iz podjetja skupaj s čebulo in korenjem, in on ga je obesil v izložbo preprosto zato, ker to počenja že leta, ker vsi tako delajo, ker tako mora biti. Ker je to ena od tisočernih »malenkosti«, ki mu zagotavljajo relativno mirno življenje v sozvočju z oblastjo.

Zelenjadar je s tem dokazal svojo lojalnost. »Videz« je sprejel kot »resničnost«. »*Ni mu treba sprejeti laži. Dovolj je, da sprejme življenje z njo in v njej. Že samo s tem namreč potrjuje sistem, ga izpolnjuje, ga dela – je sam sistem.*«⁴, pravi Václav Havel.

In v Sloveniji, žal, je še vedno veliko »zelenjadarjev«, ki molčijo tudi ob največjih in najbolj očitnih lažeh, čeprav vedo, da so laži. Že s tem, ko rečejo, »Ah, pustimo zgodovino!«, zavračajo resnico in pristajajo na najbolj usodno laž o »osvoboditeljih« in »kolaborantih«. Živijo v laži! In ohranjajo sistem laži.

Dokler pa laž ni soočena z resnico, ne more biti prepoznana kot laž. Pri tem ni toliko pomembno, kako obsežna in množična je kritika laži. Moč resnice ne tiči v njeni masovnosti, temveč v »luči«, s katero osvetli sistem laži. Zato imajo velik pomen tudi taka spominska srečanja, kot je danes to v Rovtuh. Ne gre samo za izraz razumevanja, sočutja in tolažbe žrtev, ki so bile krivično preganjane in pobite. Gre za mnogo več.

Pokojni prof. dr. Jože Trontelj je na slovesnosti ob vseevropskem dnevu spomina na žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov, 24. avgusta 2011, imel v Minoritskem samostanu na Ptujju govor z naslovom *V iskanju izgubljenega sočutja*, v katerem je rekel:

»*Spomin na grozljivo deviacijo 20. stoletja moramo sprejeti kot neločljiv del naše dediščine. Sprejeti ga moramo kot silen etični opomin. ... Ne bo nam odpuščeno, če bomo ta del naše zgodovine kar tako – ne dovolj pregledan, neovrednoten – izrinili iz naše zavesti. ... Z menjavo generacij se bodo vojne in povojne izkušnje iz zgodovinskega spomina Evropejcev porazgubile, s tem pa bo zapravljen tudi njihovo silovito katarzično etično sporočilo. To bo še zadnje hudodelstvo nad pobitimi, krivica, ki jo bo zagrešil današnji rod Slovencev, če bo brezčutno preslišal tudi zadnji, kot je rekel pesnik, presunljivi krik mrtvih iz sveže odkritih, desetletja zamolčanih grobišč*«, pravi pokojni prof. Trontelj.

Tudi namerno pozabiti in molčati je lahko zločin. Lani umrli Nobelov nagrajenec za mir, Elie Wiesel, je preživel Auschwitz in Buchenwald. V svoji knjigi *Noč* opisuje, kako so nacisti z odraslima obesili še otroka, ki je bil prelahek, da bi se vrv zategnila, zato je še dolgo umiral pred očmi taboriščnikov. Ob sprejemu Nobelove nagrade je Elie Wiesel rekel: »*Zdaj se fantič obrača name: 'Povej, kaj si storil z mojo prihodnostjo? Kaj si storil s svojim življenjem?' In odgovoril sem mu, da sem poskušal. Da sem poskušal ohranjati pri življenju spomin, da sem se poskušal boriti proti tistim, ki so hoteli pozabiti. ... Molčanje opogumlja mučitelja, nikoli mučenca.*«⁵ Tako Nobelov nagrajenec Elie Wiesel.

3 glej Václav Havel, *Živeti v resnici*, Celovec 1994, str. 17-32 ; izvirnik *Moc bezmocných*, 1978

4 Havel, Václav, *Živeti v resnici*, Celovec 1994, str. 22-23

5 glej Drago Ocvirk, *Sanjači novega človeštva*, casnik.si, 16.8.2016

Le če je resnica spoznana in priznana, je s tem tudi sprejeta. Le sprejeta resnica pa človeka osvobodi za dejanja. Sama od sebe človeka vodi v ustrezno ravnanje. Če človek namreč ne živi v skladu z resnico, ki jo priznava, je v sebi razdvojen, razklan, shizofren.

Kadar pa človek noče ali mu je pretežko svoje ravnanje uskladiti z resnico, potem raje svojo predstavo o resnici uskladi s svojim ravnanjem. Resnico izmaliči, spremeni in prilagodi svojemu izkrivljenemu načinu življenja, svojim vrednotam, svojim privilegijem. To je tudi eden glavnih razlogov, zakaj mnogi še vedno tako dolgo vztrajajo v mitu NOB-ja, s katerim se skušajo obvarovati pred resnico o dejstvu, da so načrtovali, izvajali ali bili zlorabljeni za krvavo komunistično revolucijo.

Spoznana in priznana resnica tudi na družbeni ravni ne miruje. Zahteva javno obsodbo in kaznovanje zločina. Družbe, ki so to uspele, so vstale iz pepela totalitarnega pogorišča. Sodišča demokratičnih sistemov so bila dovolj pogumna, da so totalitarne zločine dvajsetega stoletja obsodila. Bolj je pomembna obsodba zločina kot kaznovanje zločinca. Kjer totalitarni zločinski sistemi prejšnjega stoletja niso bili odločno in javno obsojeni, se na tak ali drugačen način še vedno nadaljujejo.

Za ozdravitev naroda so najpomembnejši tisti, ki krivic in laži kratkomalo ne prenesejo in ki jih prežema nek gon, neka strast, da izpovedujejo in zagovarjajo resnico. To so ljudje, ki ne sprejemajo življenja v laži. Ljudje, ki ne morejo drugače, kot živeti v skladu z resnico, to je: živeti resnico.

K sreči lahko mnogo takih ljudi srečamo tudi na spominskih slovesnostih, kot je danes ta v Rovtuh. Pa tudi sicer v življenju in tudi med tistimi, za katere ne bi pričakovali. Angela Vode, znana predvojna komunistka, je jasno kritizirala sklenitev pogodbe med Stalinom in Hitlerjem, ki sta jo sklenila 23. avgusta 1939. Zato so jo slovenski komunisti že takrat izključili iz partije, po vojni pa šest let vlačili po zaporih, nato pa ji preperečili vsakršno zaposlitev in jo brez pokojnine do smrti (to je do leta 1985) izključili iz javnega življenja ter jo s tem obsodili na izničenje in »klošarstvo«.

V svoji izpovedni knjigi, *Skriti spomin*, pravi: »Ne morem se prilagoditi samo zaradi tega, da bi si izboljšala materialni položaj, kakor je storila večina. Ne morem trditi, da je resnica, kar je laž. Ne morem odobravati krivic, ki sem jih doživela sama in na vsakem koraku sodoživljala pri drugih.«⁶

Kot bi rekla: Ne morem biti drugačna, kot sem! Ne morem biti taka, kot od mene zahteva režim! Pa čeprav bi se s tem izognila vsemu trpljenju in preganjanju.

Pred dva tisoč leti nas je tisti, ki je sebe imenoval Resnica z veliko začetnico, jasno opozoril: »Kdor bo mene zatajil pred ljudmi, ga bom jaz zatajil pred nebeškim Očetom!« Kot bi rekel: »Kdor bo Resnico zatajil pred ljudmi, ga bo v usodnem trenutku Resnica pustila na cedilu!«

Ob tem tako jasnem in suverenem opozorilu lahko tudi brez filozofskega modrovanja zaslutimo, da je javno zanikati ali celo potvarjati resnico huda stvar, usodna stvar, neke vrste zločin.

In mi smo danes tu, da javno izpovedujemo resnico, to tolikokrat prezrto, zamolčano, zanikano, prepovedano, izmaličeno, umorjeno resnico. Tudi to, da so se naši pogumni fantje in možje pred 75-imi leti odločno uprli komunistični revoluciji, zaščitili domača slovenska ognjišča in svojo ljubezen do domovine plačali s življenjem. Vendar nikomur resnice ne vsiljujemo, ker vemo, da nikogar ni mogoče prisiliti, da se ji prikloni. Verjamemo pa, da jasno izrečena resnica sama deluje, če in ko se ji človek odpre.

Hvala za pozornost.

⁶ Vode, Angela, *Skriti spomin*, zbrala Puhar Alenka, Ljubljana 2004, str. 303